

FITXA IDENTIFICATIVA**Dades de l'Assignatura**

Codi	40517
Nom	Complementos per a la formació disciplinària en geografia i història
Cicle	Màster
Crèdits ECTS	6.0
Curs acadèmic	2021 - 2022

Titulació/titulacions

Titulació	Centre	Curs	Període
2024 - M.U. en Professor/a d'Educació Secundària 09-V.1	Facultat de Magisteri	1	Anual

Matèries

Titulació	Matèria	Caràcter
2024 - M.U. en Professor/a d'Educació Secundària 09-V.1	25 - Complementos per a la formació disciplinària de l'especialitat de geografia i història	Optativa

Coordinació

Nom	Departament
RAUSELL GUILLOT, HELENA	90 - Didàctica de les Ciències Experimentals i Socials

RESUM

Com a disciplina acadèmica, la matèria Complementos per a la Formació Disciplinària de l'especialitat de geografia i història s'incardina en el mòdul específic del currículum del Màster Universitari en Professor/a de Educació Secundària, juntament amb les matèries Aprenentatge i ensenyament de les matèries de l'especialitat de geografia i història, Innovació docent i iniciació a la investigació educativa de l'especialitat de geografia i història i Practicum de l'especialitat (incloent el Treball fi de Màster).

En aquesta assignatura es presentarà la concreció en el currículum d'Educació Secundària dels continguts disciplinars bàsics d'Història de l'Art, Història i Geografia, procedint-se a un aprofundiment i reformulació didàctica dels conceptes nuclears bàsics, atenent el seu interès i rellevància i relacionant-los amb els diferents enfocaments epistemològics, models d'ensenyament i procediments didàctics a emprar.

NOTA: *Per a una major concreció dels aspectes indicats en la Guia Docent haurà d'atendre's als Programes Docents facilitats en cada grup pels docents responsables.*

CONEIXEMENTS PREVIS

Relació amb altres assignatures de la mateixa titulació

No heu especificat les restriccions de matrícula amb altres assignatures del pla d'estudis.

Altres tipus de requisits

Esta matèria no requereix coneixements previs. No obstant això, sí que resulta d'especial importància partir de les idees prèvies dels estudiants sobre l'aprenentatge i l'ensenyança de la mateixa.

COMPETÈNCIES

2024 - M.U. en Professor/a d'Educació Secundària 09-V.1

- Saber aplicar els coneixements adquirits i ser capaços de resoldre problemes en entorns nous, o poc coneguts, dins contextos més amplis (o multidisciplinaris) relacionats amb la seua àrea d'estudi.
- Saber comunicar les conclusions i els coneixements i les raons últimes que les sustenten a públics especialitzats i no especialitzats d'una manera clara i sense ambigüitats.
- Posseir les habilitats d'aprenentatge que els permeten continuar estudiant d'una forma que haurà de ser en gran manera autodirigida o autònoma.
- Ser capaços d'integrar coneixements i afrontar la complexitat de formular judicis a partir d'una informació que, sent incompleta o limitada, incloga reflexions sobre les responsabilitats socials i ètiques vinculades a l'aplicació dels seus coneixements i judicis.
- Planificar, desenvolupar i avaluar el procés d'ensenyament i aprenentatge potenciant processos educatius que facilitin l'adquisició de les competències pròpies dels respectius ensenyaments, atenent al nivell i formació prèvia dels / de les estudiants així com l'orientació dels mateixos, tant individualment com en col·laboració amb altres docents i professionals del centre.
- Dissenyar i desenvolupar espais d'aprenentatge posant una atenció especial en l'equitat, l'educació emocional i en valors, la igualtat de drets i oportunitats entre homes i dones, la formació ciutadana i el respecte dels drets humans que faciliten la vida en societat, la presa de decisions i la construcció d'un futur sostenible
- Conèixer i analitzar les característiques històriques de la professió docent, la seua situació actual, perspectives i interrelació amb la realitat social de cada època.
- Buscar, obtenir, processar i comunicar informació (oral, impresa, audiovisual, digital o multimèdia), transformar-la en coneixement i aplicar-la en els processos d'ensenyament i aprenentatge en les matèries pròpies de l'especialització cursada. Adquirir els coneixements i les estratègies per poder programar les àrees, les matèries i els mòduls propis de la seua responsabilitat docent.

- Adquirir estratègies per estimular l'esforç de l'alumnat de l'etapa o àrea corresponent i promoure'n la capacitat per aprendre per ell mateix amb altres, i desenvolupar habilitats de pensament i de decisió que faciliten l'autonomia, la confiança i la iniciativa personals.
- Dissenyar i realitzar activitats formals i no formals que contribuïsquen a fer del centre un lloc de participació i cultura en l'entorn on siga situat.
- Desenvolupar les funcions de tutoria i d'orientació de l'alumnat de l'etapa o l'àrea corresponent, de manera col·laborativa i coordinada; informar i assessorar les famílies sobre el procés d'ensenyament i aprenentatge i sobre l'orientació personal, acadèmica i professional dels fills.
- Participar en l'avaluació, la investigació i la innovació dels processos d'ensenyament i aprenentatge.
- Conèixer contextos i situacions en què s'utilitzen o s'apliquen els diversos continguts curriculars.
- Conèixer el valor formatiu i cultural de les matèries de l'especialitat de geografia i història i els continguts que es cursen en els ensenyaments respectius.
- Conèixer la història i els desenvolupaments recents de les matèries i les seues perspectives per poder-ne transmetre una visió dinàmica. Reconèixer-ne les aportacions en la comprensió de les complexitats del fet social.
- Desenvolupar la capacitat de comprendre les diferents dimensions del fet social i de realitzar-ne una anàlisi i integradora.
- Conèixer i utilitzar el llenguatge, els conceptes clau, els procediments analítics i explicatius i els procediments d'investigació-verificació de la geografia i de la història com a forma d'aproximació crítica al món social.

RESULTATS DE L'APRENTATGE

- Conèixer el valor formatiu i cultural de les matèries de l'especialitat de Geografia i Història i els continguts que es cursen en els respectius ensenyaments.
- Conèixer la història i els desenvolupaments recents de les matèries i les seues perspectives per a poder transmetre una visió dinàmica d'aquestes. Reconèixer les seues aportacions en la comprensió de les complexitats del fet social.
- Conèixer contextos i situacions en què s'usen o apliquen els diversos continguts curriculars.
- Saber aplicar els coneixements adquirits i ser capaços de resoldre problemes en entorns nous o poc coneguts dins de contextos més amplis (o multidisciplinaris) relacionats amb la seua àrea d'estudi.
- Ser capaços d'integrar coneixements i enfrontar-se a la complexitat de formular judicis a partir d'una informació que, sent incompleta o limitada, incloga reflexions sobre les responsabilitats socials i ètiques vinculades a l'aplicació dels seus coneixements i judicis.
- Saber comunicar les seues conclusions i els coneixements i raons últimes que les sustenten a públics especialitzats i no especialitzats d'una manera clara i sense ambigüitats.

-Posseir habilitats d'aprenentatge que permeten continuar estudiant d'una manera que haurà de ser en gran manera autodirigit o autònom.

-Planificar, desenvolupar i avaluar el procés d'ensenyament i aprenentatge potenciant processos educatius que faciliten l'adquisició de les competències pròpies dels respectius ensenyaments, atés el nivell i formació prèvia de els/as estudiants així com l'orientació d'aquests, tant individualment com en col·laboració amb altres docents i professionals del centre.

-Buscar, obtindre, processar i comunicar informació (oral, impresa, audiovisual, digital o multimèdia), transformar-la en coneixement i aplicar-la en els processos d'ensenyament i aprenentatge en les matèries pròpies de l'especialització cursada.

- Adquirir els coneixements i les estratègies per a poder programar les àrees, matèries i mòduls propis de la seua responsabilitat docent.

-Dissenyar i desenvolupar espais d'aprenentatge amb especial atenció a l'equitat, l'educació emocional i en valors, la igualtat de drets i oportunitats entre homes i dones, la formació ciutadana i el respecte dels drets humans que faciliten la vida en societat, la presa de decisions i la construcció d'un futur sostenible.

-Adquirir estratègies per a estimular l'esforç de l'alumnat de l'etapa o àrea corresponent i promoure la seua capacitat per a aprendre per si mateix i amb uns altres, i desenvolupar habilitats de pensament i de decisió que faciliten l'autonomia, la confiança i iniciativa personals.

-Dissenyar i realitzar activitats formals i no formals que contribuïsquen a fer del centre un lloc de participació i cultura en l'entorn on estiga situat.

-Desenvolupar les funcions de tutoria i d'orientació de l'alumnat de l'etapa o àrea corresponent, de manera col·laborativa i coordinada; informar i assessorar les famílies sobre el procés d'ensenyament i aprenentatge i sobre l'orientació personal, acadèmica i professional dels seus fills.

-Participar en l'avaluació, investigació i la innovació dels processos d'ensenyament i aprenentatge.

-Conèixer i analitzar les característiques històriques de la professió docent, la seua situació actual, perspectives i interrelació amb la realitat social de cada època.

-Desenvolupar la capacitat de comprendre les diferents dimensions del fet social i de realitzar una anàlisi integradora d'aquestes.

-Conèixer i utilitzar el llenguatge, els conceptes clau, els procediments analítics i explicatius i els procediments d'investigació-verificació de la Geografia i de la Història com a forma d'aproximació crítica al món social.

DESCRIPCIÓ DE CONTINGUTS

1. COMPLEMENTOS PER A LA FORMACIÓ DISCIPLINAR EN L'ESPECIALITAT DE GEOGRAFIA I HISTÒRIA

-Coneixements bàsics de la geografia, la història i la història de l'art presents en els currícula d'educació secundària. Relació entre els diferents enfocaments epistemològics i l'ensenyament-aprenentatge de la geografia, la història i la història de l'art.

-Aprofundiment i reformulació d'alguns continguts de la geografia en el context del currículum de secundària. Definició de fils conductors i conceptes nuclears. Implicacions en el tractament didàctic.

-Aprofundiment i reformulació d'alguns continguts de la història en el context del currículum de secundària. Definició de fils conductors i conceptes nuclears. Implicacions en el tractament didàctic.

-Aprofundiment i reformulació d'alguns continguts de la història de l'art en el context del currículum de secundària. Definició de fils conductors i conceptes nuclears. Implicacions en el tractament didàctic.

VOLUM DE TREBALL

ACTIVITAT	Hores	% Presencial
Pràctiques en aula	19,00	100
Classes de teoria	19,00	100
Altres activitats	8,00	100
Tutories reglades	4,00	100
Treball en grup	4,00	100
Elaboració de treballs en grup	30,00	0
Elaboració de treballs individuals	30,00	0
Estudi i treball autònom	30,00	0
Preparació d'activitats d'avaluació	12,00	0
TOTAL	156,00	

METODOLOGIA DOCENT

En funció dels objectius d'aprenentatge, dels continguts i de les competències s'utilitzaran diversos mètodes: metodologia expositiva, treball cooperatiu, discussió en grup, comentari de text, activitats pràctiques i d'aplicació individuals i grupals, etc. S'utilitzarà una metodologia participativa i dinàmica amb la finalitat de promoure la implicació i la participació de les alumnes i els alumnes en les classes, incloent explicacions del professorat per a clarificar els pressupostos teòrics. S'usarà el debat quan escaiga i es desenvoluparan treballs pràctics, exposicions i projectes de diversa índole relacionats amb la professió docent i amb la temàtica de l'assignatura.

AVALUACIÓ

L'avaluació serà contínua i global, tindrà caràcter orientador i formatiu, i haurà d'analitzar els processos d'aprenentatge individual i col·lectiu.

La qualificació, representació última del procés d'avaluació, haurà de ser reflex de l'aprenentatge individual, entès no només com l'adquisició de coneixements, sinó com un procés que té a veure fonamentalment amb canvis intel·lectuals i personals dels/as estudiants al trobar-se amb situacions noves que exigeixen desenvolupar capacitats de comprensió i raonament noves al seu torn.

La informació per a evidenciar l'aprenentatge serà recollida, principalment, mitjançant:

- Seguiment periòdic del progrés dels/as estudiants, tant en l'aula com en tutories individuals i en grup.
- Avaluació dels treballs encomanats.
- Valoració de la participació individual i en grup, tant en l'aula com en les tasques que es realitzen fora d'ella.
- Proves orals i escrites

El procés d'avaluació dels/as estudiants pot incloure l'elaboració d'un informe del grau d'adquisició individual d'aprenentatges. Aquells estudiants que falten reiteradament a les sessions presencials perdran el dret a l'avaluació contínua i hauran de realitzar un examen final de tota la matèria. Aquest examen inclourà una prova escrita i una exposició oral d'una proposta didàctica davant el professorat responsable de l'assignatura.

REFERÈNCIES

Bàsiques

- ÁVILA, R.M. Historia del arte, enseñanza y profesores. Sevilla, Diada Editora, 2001.
- ÁVILA, R.M.: Las concepciones de los alumnos sobre la obra de arte y sus implicaciones didácticas. Íber, nº 23, 2000, pp. 77-87.
- ÁVILA, R.M.: El papel de la historia del arte en el currículum. Íber, nº 29, 2001, pp. 67-80.
- ESTEPA, J. (2001): El patrimonio en la didáctica de las ciencias sociales: obstáculos y propuestas para su tratamiento en el aula. En Íber, nº 30, pp. 93-105.
- IBER. DIDÁCTICA DE LAS CIENCIAS SOCIALES, GEOGRAFIA E HISTORIA. Número monográfico: Repensar el arte en la enseñanza, 37, 2003.
- PRATS, JOAQUIN et alii (2011). Geografía e Historia. Complementos de formación disciplinar (2 vols.). Barcelona. Graó.
- SANTACANA, J. y N. SERRAT, coords. (2005): Museografía didáctica. Barcelona, Ariel.

- GÓMEZ CARRASCO C.J., MOLINA PUCHE S., PAGÁN GRAU B. (2012). Los manuales de Ciencias Sociales y la enseñanza de la Historia del Arte en 2º de ESO, Ensayos: Revista de la Facultad de Educación de Albacete, 27, 69-88.
- GUILLÉN MOLINER Mercedes (2012). Libros de texto y enseñanza de la historia del arte, Íber. Didáctica de las ciencias sociales, geografía e historia, 71, 93-99.
- MONTEAGUDO FERNÁNDEZ, J., VERA-MUÑOZ, M^a. I. (2017). Qué aprenden los alumnos de ESO sobre historia del arte. Un análisis de la legislación y los exámenes en el caso de la Región de Murcia, Educatio siglo XXI: Revista de la Facultad de Educación, Vol. 35, 3 (Materiales didácticos, libros de texto y educación inclusiva), 229-254.
- TREPAT I CARBONELL, Cristòfol (2015), La Historia del Arte en la LOMCE. ESO y Bachillerato, Íber. Didáctica de las Ciencias Sociales, Geografía e Historia, 79, 49-59.

Complementàries

- AGUAROD, C. y otros (1980). Aprender en el museo. Método activo. Zaragoza. ICE. Universidad de Zaragoza.
- AMORÓS, L (2009): Weblogs para la enseñanza-aprendizaje. Píxel Bit, Revista de Medios y Educación, nº 35, pp. 61 71.
- BORRÁS GUALIS, G. M. (1996): Teoría del Arte. Madrid.
- BURCKHARDT, J. (1992): La cultura del Renacimiento en Italia. Madrid.
- DÍAZ SÁNCHEZ, J. (1988). Excursiones por el Museo del Prado. Madrid. Penthalon.
- ESCAÑO, C. (2010): Hacia una educación artística 4.0. Arte, Individuo y Sociedad, 22 (1), pp. 135-144.
- FERNÁNDEZ, P. y GARCÍA, F. (2003): Nuevas tecnologías e Historia del Arte. El Museo Imaginado de la pintura española fuera de España. En El arte español fuera de España: XI Jornadas de Arte. Coord. Miguel Cabañas Bravo, pp. 431-442.
- GRUPO ÁGORA (1990): Trabajos prácticos de Arte. Una visión integradora (2 vols.). Madrid, Akal.
- GAMBRA GUTIÉRREZ, A. (1986). ¿Sabes ver el Arte? Madrid. Fomento de Bibliotecas.
- GARCÍA BLANCO, A. y otros (1980). Función pedagógica de los Museos. Madrid. MEC.
- GUILLEM, M. (2010). El análisis de una obra de arte: valoración del alumnado y del profesorado sobre la enseñanza de este procedimiento en los libros de texto, Proyecto Clío 36, 18 ff.
- GOMBRICH, E. H. (1997): Tras la historia de la cultura. Barcelona.
- GUZMÁN PÉREZ, M. F. (1993). Arquitectura: percepción y conocimiento. Propuesta didáctica. Granada. Comares.
- GUZMÁN PÉREZ, M. F. (1994). Pintura: percepción y conocimiento. Propuesta didáctica. Granada. Comares.
- GUZMÁN PÉREZ, M. F. (1994). Escultura: percepción y conocimiento. Propuesta didáctica. Granada. Comares.
- HAUSER, A. (1998): Historia social de la literatura y del arte. Madrid, Debate.
- La Educación Secundaria Obligatoria en la LOMCE. Cuadernos de legislación educativa, 2 (2014). Gobierno de Cantabria. Consejería de Educación, Cultura y Deporte.
- MARTÍN GONZÁLEZ, J. J. (1996): Historia del Arte. Madrid, Gredos.

- PRATS, J. (2003), Repensar el arte en la enseñanza. [Versión electrónica]. Revista Iber, 37.
- RIVERO, M.P. (2009): Museos y didáctica on line: cinco ejemplos de buenas prácticas. Hermes: Revista de museología, nº 1, pp. 110-114.
- RASCÓN, S.; SÁNCHEZ, A.L. (2008): Las nuevas tecnologías aplicadas a la didáctica del patrimonio. Pulso, nº 31, pp. 67-92.
- RICO, L.; ÁVILA, R. M. (2004): Los museos virtuales: nuevos ámbitos para aprender a enseñar el patrimonio histórico-artístico: una experiencia en la formación de maestros. Formación para la ciudadanía: las TICs y los Nuevos problemas / coord. por María Isabel Vera Muñoz, David Pérez i Pérez. Simposio Internacional de Didáctica de las Ciencias Sociales.
- SÁNCHEZ, M. (1997): La simultaneidad de los estilos artísticos en la EdadMedia. Un juego de simulación para comprender la arquitectura medieval. Íber nº 14, pp. 65-77.
- SANTAMARÍA, J. (2004): Internet como recurso para la historia del arte. Íber, nº 41, pp. 19-34.
- SANTACANA, J. y F.X. HERNÁNDEZ (2006): Museología crítica. Gijón, ediciones Trea.
- SERRAT, N. (2001): Museos virtuales como recursos para el área de ciencias sociales. Íber nº 27, pp. 105-112.
- SOBRINO, D. (2011). La Didáctica de la Historia del Arte con TIC. Algunas propuestas para Secundaria y Bachillerato. En Actas del Congreso Internacional Innovación Metodológica y Docente en Historia, Arte y Geografía. Grupo IDHAX Mazarelos. Innovación Docente en Historia, Arte e Geografía. Universidad de Santiago de Compostela, 2001, pp. 1056-1067.
- TREPAT, J. y MASEGOSA, J. J. (1987): Cómo realizar 45 itinerarios por el arte español (2 vols.). Barcelona, CEAC.
- TREPAT, J. y MASEGOSA, J. J. (1987). Cómo realizar 45 itinerarios por el arte español (2 vols.) Barcelona. CEAC.

ADDENDA COVID-19

Aquesta addenda només s'activarà si la situació sanitària ho requereix i previ acord del Consell de Govern

1. CONTINGUTS

Els continguts seran els mateixos que apareixen reflectits a la guia docent de l'assignatura i concretats en les programacions facilitades per cada docent a l'inici de curs i disponibles a l'aula virtual de cada grup.

2. VOLUM DE TREBALL I PLANIFICACIÓ TEMPORAL DE LA DOCÈNCIA

El volum de treball de l'estudiant serà el mateix que el que estableix la guia, adaptant el format de les classes teòricopràctiques a l'evolució de les circumstàncies sanitàries i les decisions adoptades per la Comissió de Coordinació Acadèmica del Màster i la resta d'òrgans de la Universitat de València.

En cas d'haver de realitzar una part de la docència en format virtual, aquesta es cobrirà mitjançant activitats teòricopràctiques (individuals o col·lectives) que podran realitzar-se per Aula Virtual, BBC i/o Teams o d'altres eines que es faciliten a l'efecte.

En cas que les circumstàncies sanitàries obliguen a l'adopció d'un model 100% virtual, les hores de presencialitat adoptaran el mateix format que la resta.

3. METODOLOGIA DOCENT

La metodologia docent incorporarà diferents recursos en funció de la disponibilitat tècnica i l'adaptació de la docència presencial com: pujada de materials i proposta d'activitats per Aula Virtual, Videoconferència síncrona BBC o Teams, Videoconferència asíncrona BBC, Diapositives locutades, debats en el fòrum, problemes/exercicis resolts (classes pràctiques/laboratoris), desenvolupament de projectes (seqüències o Unitats Didàctiques, etc.) o vídeos gravats o disponibles en el repositori institucional de la Universitat.

La part de presencialitat de l'estudiant s'orientarà cap a una docència activa que potencie la seua participació.

L'assistència a les sessions programades presencials i/o virtuals és obligatòria, encara que s'aplicarà amb criteris de flexibilitat i ateses les situacions excepcionals autoritzades.

El sistema de tutories contemplarà preferentment l'ús d'eines virtuals (correu electrònic i vídeo-conferències).

4. AVALUACIÓ

Es mantindrà el sistema d'avaluació programat en la guia docent i els criteris, instruments i percentatges de qualificació per a 1^a i 2ª convocatòria indicats en les concrecions facilitades per cada docent a l'inici de curs i disponibles a l'aula virtual de cada grup.

Sobre eixa base, l'avaluació s'adaptarà als eventuais escenaris de *semipresencialitat* o, en cas que fora necessari per l'evolució de les circumstàncies sanitàries, *100% virtual*, seguint les següents premisses:

- Totes aquelles activitats avaluables inicialment previstes per a ser realitzades a l'aula (p.e. exàmens, pràctiques, exposicions de treballs, etc.), podran realitzar-se des de casa en cas que siga pertinent o inevitable tot fent ús de les eines telemàtiques facilitades per la Universitat (tasques, vídeo-conferències síncrones o asíncrones, etc.).
- Els canvis en les formes exactes de realització de les diverses activitats avaluables seran sempre comunicats amb antelació per part de la/el docent.
- En funció de l'evolució de les circumstàncies sanitàries i, per tant, de la presencialitat, es podrà contemplar la supressió de determinades activitats (p.e. exposicions a l'aula) i/o la reducció del

valor d'eventuals exàmens finals i reforçar el pes de l'avaluació continua en la qualificació global.

5. BIBLIOGRAFIA

La bibliografia bàsica serà la mateixa que apareix a la guia docent. Al marge d'això, tal i com s'indica cada any a les programacions específiques dels docents, es facilitaran altres lectures més específiques per a cada tema, tot possibilitant, en tot cas, l'accés en línia d'aquestes referències.